

ez a folyamat sem ment kielégítően végbe.

Boldizsár Iván a harmincas években írt egy kis könyvet "a gazdag parasztok országáról", Dániáról. Feltűnt neki, hogy az egyetemi tanár édesanyja vacsora közben megemlíti, hol volt szobalány három évig; hogy az újságírónál a szakácsnő és a szobalány a családdal együtt vacsorázik; hogy a vezérigazgató az étteremben átmegy a szomszéd asztalhoz, hogy üdvözölje szobalányukat és annak vőlegényét, aki gimnáziumi tanár. "Én ekkor kezdtem sejtteni, mi az a demokrácia", írja.

Ahogy a középkorban a mesterlegények messzi országokba mentek, hogy gyarapítsák tudásukat, úgy mennek most a nyugati országokba a fiatal lányok fille au pairnek vagy baby sitternek. Egyetemi tanulmányaik előtt vagy közben, esetleg ezeket megszakítva vesznek részt más családok életében, idegenként, mégis családtagként. Pénzért vagy szobáért, pontosan tisztázva, hogy mit csinálnak, és ezért mit kapnak. A lányok így tökéletesíthetik nyelvtudásukat, megtanulhatják, hogyan kell megszervezni a háztartást, és hogyan kell bánni a gyerekekkel. Megismerhetik egy másik társadalom mindennapjait és kultúráját, vagy saját társadalmuk korábban nem ismert szegleteit. Kipróbálhatják önállóságukat, de úgy, hogy közben biztonságot nyújtó családra támaszkodhatnak.

Párizsban az egykori cselédszobák a legfelső emeleten vannak. Kicsik, és sokszor a lift sem megy fel hozzájuk. Ezekben a tetővárosra néző szobákban laknak a házban dolgozó fille au pairek.

"Honnan telefonálsz?", kérdem Esztertől. "Hát innen, ahol vagyok. Illetve lentről. Majdnem mindig itt vagyok akkor is, ha nem dolgozom. Itt jól lehet olvasni, és tévé is van."

Megbeszéljük, hogy együtt megyünk a Szent Lajos szigetre. "Hozom Rachelt is, jó? Most ugyanis dolgozom", mondja.

Megérkeznek, és Eszter azt mondja Rachelnek franciául: "Vesd le a kabátod, mert rádmelegszik!" A tizenégyéves kislány pedig azt mondja nekem: "Szia!"

SZABÓ ILDIKÓ

Irodalomtanítás - másképp

Beszélgetés az Alternatív Közgazdasági Gimnázium tanárával

Művészetismeret a neve annak az integrált tantárgynak, amelynek keretein belül a budapesti Alternatív Közgazdasági Gimnázium diákjai – a nulladikkal együtt négy és fél évig – irodalomról, zenéről, képzőművészetről tanulnak. Vele párhuzamosan a társadalomismeret fut – ez három hetes periódusokban napi 2-2 órát jelent; a váltó három hét mindig a természetismereté és a matematikáé. Az iskola az oktatás súlypontját a lexikális ismeretek mindenáron való fejekbe gyömöszölése helyett a (tanulási) készségfejlesztésre, az önálló és kreatív ismeretszerzésre – feldolgozásra helyezi. A művészetismeret tanításában a befogadóvá nevelésnek jut a legfontosabb szerep, annak, hogy a növendékek szeressenek meg olvasni, zenét hallgatni, színházba, múzeumba járni – és persze tanuljanak meg szelektálni is. Az irodalomoktatásban ennek megfelelően – különösen az első két évben – kevésbé a művek elemzése, mint inkább el- és felolvasásuk, meghallgatásuk, megnézésük, játékos feldolgozásuk a feladat. A tanulók kezében ehhez szöveggyűjtemények vannak, amelyek az irodalmi műveket és néhány kapcsolódó tanulmányrészletet tartalmaznak. A továbbiak

a tanárok egyéni választásán alapulnak. A művek megismertetésének, feldolgozásának lehetséges módszereit a tanári kézikönyvek tartalmazzák. Hagyományos tankönyv ily módon nincs.

A program most tart a másodiknál. Az irodalmi témák közül különösen kettő, *A művészet születése* és a *Költészet és játék* tűnik ki sajátos arculatával. Ezekről beszélgettünk a szöveggyűjtemények szerkesztőjével, a kézikönyvek írójával, Trencsényi Borbálával.

- Hol van a két téma helye a művészetismereten belül?

- Mindkét modul az elsős anyag része, a rájuk fordított idő 1-1 epocha (azaz 3-3 hét). Több oka is van annak, hogy itt kaptak helyet. Egyrészt ez a két téma különösen alkalmas arra, hogy komplex módon szóljon több művészeti ágról. Később – bár ugyanez volna a cél – már nehezebb ezt megvalósítani; nem könnyű ugyanis olyan egységes rendezelvet találni, amelyre az összes kapcsolódó tantárgy párhuzamosan felfűzhető. A másik ok, amiért a szóbanforgó két téma előre került, az, hogy úgy gondoltam, ezek különösen alkalmasak rá, hogy a tizenéveseket a művészetek megismerésére, megszeretésére motiválják. Emellett arra is lehetőséget kínálnak, hogy – a kronologikus irodalomtörténet-oktatásból leválasztva – olyan művekkel és olyan kérdésekkel foglalkozzunk, amelyek a leginkább megfelelnek a diákok életkori sajátosságainak. Eközben pedig – szinte észrevétlenül – sok fontos terminológiai elemet is elsajátíthatunk.

- A tanári kézikönyvek alapján a két téma feldolgozásának módszere is hasonló, mely aktív közreműködésre szólítja fel a diákokat.

- Ez a két anyag valószínűleg az összes többinél alkalmasabb arra, hogy a művek a megismerés játékos formáinak segítségével juthassanak el a gyerekekhez. Ennél a korosztálynál vonzó kiindulópont lehet a köznapi szöveg művészivé stilizálásának megtapasztaltatása, a "milyen játékokra ad lehetőséget a költőnek a vers?" kérdésének újabb és újabb szövegeken való vizsgálata. Különösen az első időszakban feltétlenül óvakodni szeretnénk a túlzott racionalizálástól, ehelyett arra törekszünk, hogy hagyjuk hatni a műveket, és a kiváltott hatásokra, élményekre összpontosítunk. Ehhez sokat olvasunk hangosan, megismerkedünk a művek különböző tolmácsolásaival, feldolgozásaival, s legtöbbször magunk is aktívan, drámajátékokkal közelítünk az adott szöveghez. Ezt a nulladik évfolyam drámai alkotóköre és Énképző c. tárgyának pszichodramatikus és relaxációs gyakorlatai segítenek megalapozni. Ezek a feladatok nagyban hozzájárulnak a mozgás- és beszédkultúra fejlesztéséhez is.

- Hogy zajlik egy ilyen óra?

- Emlékezetes pillanatok születtek például azon az órán, amelyen az emberi beszéd kialakulásával foglalkoztunk. Elolvastunk egy novellarészletet, amelyben az író az ősember elképzelt beszédjét mutatja be. A tanulók azt a feladatot kapták, hogy mondjanak el pusztán artikulálatlan hangcsomókkal történeteket, míg másoknak meg kellett próbálni megérteni őket. Nagyon szép változatok születtek például akkor is, amikor az volt a feladat, hogy különféle érzelmeket szólaltassanak meg dobon. Az általutánzó mozdulatokon azt próbáltuk bemutatni, hogyan csillogódik táncá a természetes mozgáskör. *A művészet születése* zárásaként a diákok csoportjai egy általuk választott szöveg köré rendeződő szertartást mutattak be. Babits Mozgó fényképét pantomimmal kísérjük, több Weöres-verset eltáncolunk. (Idén egyébként az első epocha anyagát az egyik osztályban egy fiatal színész, Bognár János tanította, kizárólag drámajátékkal, irodalmi szöveg nélkül.)

- Mennyire partnerek a diákok ebben a számunkra újfajta anyagfeldolgozásban?

- Legtöbbször az derül ki: hagyományosabb ismeretátadást várnának el. Zavarban vannak, hogy mást és máshogy tanulnak, mint eddig, vagy mint a többi iskola tanulói,

attól tartanak, hogy kimaradnak valamiből; félnek az érettségítől is. Sokszor főlegesennek, értelmetlennék érzik, amit csinálunk. Ebben persze rajtunk, a tanárokon múlik a legtöbb: a mostaniaknál sokkal jobban össze kellene hangolnunk egymással a különböző tárgyak óráinak témáját, módszereit, kiszűrni az ismétlődéseket, az egyforma játékokat. Gyakran az okozza egy-egy dramatikus játék sikertelenségét, hogy nincs meg hozzá a megfelelő közeg: hiszen nem alkalmas mindenre sem a tanterem, sem az iskola melletti zajos tér.

- A beszélgetésünkben kiemelt módszerek mellé hogyan kapcsolódnak az ismeretközlés és -elsajátíttatás egyéb módjai?

- A tanárok szabadon válogathatnak az általuk fontosnak és emészthetőnek tartott tanulmányokból, amelyeket változatos módokon építhetnek be az órák anyagába. A hajdani osztatlan falusi iskolák pedagógusainak módszertani zsenialitásával kellene rendelkezni ahhoz, hogy minden gyerek valóban a számára leghasznosabb szellemi táplálékhoz juthasson. Az egyéni fejlődést és az egymással való együttműködés tanítását szolgálhatják feladatlapok, csoportmunkák, közös viták. Lényeges, hogy a tanulók sokat dolgozzanak önállóan - erre elsősorban a nulladik éves tanulásmódszertan készíti fel őket -, tudják, mit hol és hogyan kell keresni. Irodalomból a házi feladat olvasás, szorgalmiként pedig sokszor valamely téma "kinyomozása" könyvtárban, múzeumban. Olyan általános műveltség megszeresztetése a cél, amely hozzásegíti a diákot ahhoz, hogy - a teljesebb befogadás érdekében - az adott mű minél több rétegét meg tudja érteni, minél több asszociációs mezőt tudjon hozzá kapcsolni. Egy-egy téma feldolgozásánál nem megyünk tovább addig, amíg egy kéz is a levegőben van. Ennek viszont az az ára, hogy másra esetleg nem jut idő.

- Az iskola módszerei, eredményei felhasználhatók-e más, hagyományos iskolákban is?

- Feltétlenül felhasználhatók volnának - ha a pedagógusok szabadabbak lennének. Erre már mutatkozott is némi esély, de a készülődő új oktatási törvény még jobban meg fogja kötni a tanárok kezét. Félek, hogy kedvezőtlen idők jönnek az új tantárgyak, új módszerek kidolgozására, bevezetésére.

DÖMÖTÖR ADRIENNE

Tapintható történelem

Integrációs törekvések - történelmi korokra, mint élményanyagra, s a néprajzra támaszkodva, a drámajáték szellemével áthatottak - helyi alsó tagozatos nevelés- oktatás megvalósításában a Jászfényszaru Általános Iskolában

Jászfényszaru 6000 lakosú nagyközség Szolnok megyében. A község általános iskolájának egyik első osztályában 1991. szeptember elsejével kezdődően iskolatthonos formában figyelemre méltó 4 éves nevelési-oktatási programot indítottak el az ott dolgozó nevelők.

Az iskola pedagógusaiból létrejött innovációs csoport abból az egyszerű pszichológiai tényből indult ki, hogy a kisiskolás egy egységes anyagra jól tud figyelni, s ezáltal a komplex átélésen alapuló személyisége könnyebben kibontakozhat. Céljuk az integráció olyan fokának megvalósítása, amely a jelenlegi gyakorlat széttöredeztségét, a tantárgyak egymástól való idegenségét - kisiskolások számára létező idegenségét - lenne hivatva megszüntetni, s ezáltal az új tantárgyi struktúrában lévő elemeknek